

COM DIFERENCIAR LES FEMELLES DE COA-ROJA DIADEMADA *Phoenicurus moussieri* DE LES DE COA-ROJA REIAL *Phoenicurus phoenicurus*

Raül ESCANDELL¹, i Carlos LÓPEZ-JURADO²

RESUM.- *Com diferenciar les femelles de coa-roja diademada Phoenicurus moussieri i coa-roja reial Phoenicurus phoenicurus.* Es presenta en aquesta nota com diferenciar les femelles de la coa-roja diademada *Phoenicurus moussie*, i de la coa-roja reial *Phoenicurus phoenicurus*, tant per observacions al camp com per captures i identificació en mà, basant-se en la coloració del plomatge, la biometria i la fórmula alar. Es comparen les dades obtingudes d'un exemplar capturat per anellament el 17 d'octubre de 2016 a l'illa de l'Aire (Sant Lluís, Menorca) amb les dades bibliogràfiques, coincidint tant la biometria com la fórmula alar perfectament amb les mesures de referència de *Phoenicurus moussieri* per a les mesures més discriminatòries, com són ala, cua, tars i fórmula alar.

Paraules clau: femella, coa-roja diademada, *Phoenicurus moussieri*, coa-roja reial, *Phoenicurus phoenicurus*, Illa de l'Aire.

SUMMARY.- *Distinguishing between Moussieri's Redstart Phoenicurus moussieri and Common Redstart Phoenicurus phoenicurus females.* This note explains how to tell apart females of Moussieri's Redstart *Phoenicurus moussieri* and Common Redstart *Phoenicurus phoenicurus*, both in the field and in the hand, based on plumage colouring, biometrics and wing formula. Data obtained from a bird ringed on the 16th of October at Illa de l'Aire (Sant Lluís, Menorca), is compared to bibliographic reference, with the wing formula and the biometrics of the most discriminatory measurements such as wing, tail, tarsus and wing formula, coinciding perfectly with the reference measurements for *Phoenicurus moussieri*.

Key words: Female, Moussieri's Redstart, *Phoenocuros moussieri*, Common Redstart *Phoenicurus phoenicurus*, Illa de l'Aire.

¹ raulescandell@gmail.com

² carlesljm@gmail.com

Al darrer informe del "Comité de rarezas" de la SEO, el número 32, es va homologar una cita de coa-roja diademada *Phoenicurus moussieri*, capturada per anellament a l'illa de l'Aire (Sant Lluís, Menorca) el 17 d'octubre de 2016 (ESCANDELL,

2018). Amb aquest darrer són nou els registres homologats a l'estat espanyol. La notícia destaca, a més de per l'anellament en si, per ser la primera vegada que s'homologa una cita d'una femella. Les femelles d'aquesta espècie se

Plomatge femella	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	<i>Phoenicurus moussieri</i>
Dors	Marró fosc	Marró grisós
Ventre	Blanc ocraci	Taronja intens
Pit i flancs	Blanc ocraci tènue, tenyit de color taronja	Taronja pàl·lid
Rémiges	Marronoses	Més marronoses
Rectrius	Més llargues	Més curtes
Panell alar	Amb vores estretes de color beig	Amb un to lleuger pàl·lid
Gola	Gris pàl·lid	Taronja
Anell ocular	Pàl·lid i poc marcat	Pàl·lid i poc marcat

Taula 1. Coloració del plomatge de la coa-roja diademada *Phoenicurus moussieri* i de la coa-roja reial *Phoenicurus phoenicurus*.

Table 1. *Moussieri's Redstart Phoenicurus moussieri* and Common Redstart *Phoenicurus phoenicurus* plumage colouring.

poden confondre fàcilment amb les femelles de la coa-roja reial *Phoenicurus phoenicurus*, la qual cosa pot portar a problemes d'identificació i de no detecció d'algunes femelles. Probablement aquest fet fa que hi hagi aquesta desproporció en el nombre d'homologacions entre femelles i mascles.

A les illes Balears s'han citat tres espècies del gènere *Phoenicurus*: la coa-roja de barraca *Phoenicurus ochruros*, migrant i hivernant, la coa-roja reial *Phoenicurus phoenicurus*, que es pot veure durant els dos passos migratoris, i la tercera, la coa-roja diademada *Phoenicurus moussier*, considerada accidental a les illes amb només tres registres homologats. Els mascles de les tres espècies es poden identificar sense cap problema per la coloració del seu plomatge, però les femelles són un poc més complicades. La *Phoenicurus ochruros* és la més

diferent, de color gris cendra, però sorgeixen dificultats entre les femelles de *P. phoenicurus* i *P. moussieri*. Amb aquesta nota pretenem puntualitzar els trets més importants per poder diferenciar clarament les femelles d'aquestes dues espècies.

La coa-roja diademada és una espècie endèmica de l'extrem nord-oest de l'Àfrica, des del sud del Marroc fins al nord de Tunísia. Tot i que és considerada principalment sedentària, acostuma a fer moviments dispersius destacables i també migratoris de curta distància, sense sortir de l'àmbit geogràfic abans esmentat (CRAMP, 1988). A l'hivern se produeixen moviments altitudinals des de les zones altes de l'Atlas on cria fins a les localitats d'hivernada que es troben principalment a zones semidesèrtiques, destacant la Vall de Muluya, al NE del Marroc o els voltants dels Monts de Ksour a

Foto 1 i 2. Femella de coa-roja diademada *Phoenicurus moussieri*, illa de l'Aire, 17 d'octubre de 2016. I femella de coa-roja reial *Phoenicurus phoenicurus*, illa de l'Aire, abril de 2018. Diferències de la part ventral, a *Phoenicurus moussieri* és molt més pintada que a *Phoenicurus phoenicurus*. Fotos: Raül Escandell.
Photo 1 and 2. Female Moussier's Redstart Phoenicurus moussieri, Illa de l'Aire, 17th of October 2016, and female Common Redstart Phoenicurus phoenicurus, Illa de l'Aire, April 2018. Difference in the flanks, with Phoenicurus moussieri having more colour than Phoenicurus phoenicurus. Photos: Raül Escandell.

Foto 3 i 4. En línia amb la tònica general. Diferències en les infracobertoras, a coa-roja diademada *Phoenicurus moussieri* són més pintades que a coa-roja reial *Phoenicurus phoenicurus*. Fotos: Raül Escandell.
Photo 3 and 4. In line with the general topic. Difference in the under-tail coverts, with more colour in Phoenicurus moussieri than in Phoenicurus phoenicurus. Photos: Raül Escandell.

Algèria (DEL HOYO *et al.*, 2005). És especialment d'interès que s'ha constatat durant els darrers anys la hivernada regular a Malta d'alguns d'exemplars (CLEMENT & ROSE, 2015), probablement provinents de Tunísia,

i a més, els individus hivernants detectats són principalment femelles (Tim Micallef *in litt.*). Això ens fa pensar que l'aparició de femelles en el pas migratori de tardor o fins i tot durant la hivernada a les

Foto 5 i 6. Diferències entre la sisena primària i la punta d'ala, a *Phoenicurus moussieri* la 6ª primària és gairebé tan llarga com la punta de l'ala, només 1 mm més curta. A *Phoenicurus phoenicurus* la distància és molt evident, entre 5 mm i 10 mm. També s'observa clarament com la primera primària és bastant més llarga que les cobertores primàries a *Phoenicurus moussieri*, mentre que a *Phoenicurus phoenicurus* la distància és més curta.

Fotos: Raül Escandell.

Photo 5 and 6. Difference in the sixth primary and the wing tip. In Phoenicurus moussieri the 6th primary is almost as long as the wing tip, only 1mm shorter. In Phoenicurus phoenicurus the distance is obvious, between 5 mm and 10 mm. Also apparent is that the first primary is longer than the primary coverts in Phoenicurus moussieri, while in Phoenicurus phoenicurus the distance is shorter. Photos: Raül Escandell.

illes Balears és molt possible i per tant és important saber diferenciar l'espècie.

Identificació: Les femelles de coa-roja diademada són més petites, amb la cua i l'ala més curtes, i tenen les parts inferiors (ventre i flancs) de color més ataronjat i viu. Les parts superiors són de color gris o gris-marró, mentre que en la coa-roja reial són de color marró fosc, sense matisos de gris. Per a una correcta identificació al camp, caldria combinar aquests caràcters

del plomatge amb l'observació de la projecció primària, clarament diferent entre ambdós tàxons degut a les diferències morfològiques que presenten. Com s'ha comentat anteriorment, la coa-roja diademada és un migrador de curta distància, mentre que la coa-roja reial és un migrador de llarga distància. D'acord amb la regla de Seebohm, els migradors de més llarga distància tenen ales més llargues i punxegudes, com és el cas entre aquestes dues espècies (SEEBOHM 1901; CALMAESTRA & MORENO, 2001).

Biometria femella	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	<i>Phoenicurus moussieri</i>	<i>Ph. moussieri</i> Illa de l'Aire 17.10.2016
Pes	11 – 23 gr	14 – 15 gr	14.4 gr
Ala	73 – 84 (88) mm	62-71 mm	66 mm
Cua	50-60 mm	44-51 mm	48.5 mm
Bec-cr	12.8-15.9 mm	14.2-15.7 mm	13.95 mm
Tars	19.7-23.3 mm	22.8-25.4 mm	25 mm

Fórmula alar			
Punta de l'ala	4-3	5-4	5-4
2^a P	= 6 ó = 5 / 6 (= 6 / 7)	= 7 / 8 ó 8 (8 / 9)	= 7 / 8
P1-PA	-	24-33 mm	27.5 mm
P2-PA	5-10 mm	6-9 mm	6.5 mm
P6-PA	5-10 mm	0.5-2 mm	1 mm
P10-PA	8-13 mm	8-13 mm	9.5 mm
1a.PP<CCPP	2-8 mm	6-11 mm	9 mm
Emarginació	(6), 5, 4, 3	(6), 5, 4, 3	6, 5, 4, 3

Taula 2. Biometria i fórmula alar de la coa-roja diademada *Phoenicurus moussieri* i de la coa-roja reial *Phoenicurus phoenicurus*.

Table 2. *Moussieri's Redstart Phoenicurus moussieri* and Common Redstart *Phoenicurus phoenicurus* biometrics and wing formula.

En mà, les dades biomètriques són definitives per a la identificació (taula 1). Vegeu fotos 1 - 6.

Biometria: per a la identificació de les aus en mà, s'exposen les principals diferències entre les femelles d'ambdues espècies, amb les dades biomètriques i la fórmula alar (DEMONGIN, 2016; SVENSSON, 1996), així com també les dades de l'exemplar capturat a l'illa de l'Aire. (En aquest text la numeració de les plomes de l'ala, primàries i secundàries, és ascendent).

A continuació veiem a la taula 2 amb les principals diferències entre les dues espècies, amb les dades biomètriques i fórmula alar de l'exemplar capturat a l'illa de l'Aire. La biometria coincideix perfectament amb les mesures de referència de *Phoenicurus*

moussieri per a les mesures més discriminatòries, com són ala, cua, tars i fórmula alar. Aquestes mesures, combinades amb les característiques del plomatge descrites anteriorment, permeten la identificació d'aquest exemplar com a coa-roja diademada.

AGRAÏMENTS

A Marc Illa pels seus comentaris que ens ha permès millorar el present treball i a la Societat Ornitològica de Menorca (SOM) per organitzar les campanyes de seguiment de la migració pre i postnupcial a l'illa de l'Aire.

BIBLIOGRAFIA

CRAMP, S. (ed.). 1988. The Birds of the Western Palearctic. Volum V. Oxford University Press. London.

- CALMAESTRA, R.G. & MORENO, E., 2001. A phylogenetic analysis on the relationship between wing morphology and migratory behavior in Passeriformes. *Ardea*, 89: 407–415.
- CLEMENT, P. & ROSE, C. 2015. Robins and Chats. Helm Identification Guides. London.
- DEL HOYO, J., ELLIOT, A & CHISTIE, D.A. (eds). 2005. *Handbook of the Birds of the World*, Vol. 10. Cuckoo-shrikes to Thrushes. Lynx Editions, Barcelona.
- DEMONGIN, L. 2016. *Guide d'identification des oiseaux en main*. Ed. Crexeco.
- ESCANDELL, R. 2018. Observaciones de aves raras en España, 2016. A: Gil-Velasco, M. *et al.* *Ardeola* 65 (1): 126.
- SEEBOHM, H. 1901. *Birds of Siberia*. Murray, London.
- SVENSSON, L. 1996. *Guía para la identificación de los Passeriformes Europeos*. Ed. SEO.

(Rebut: 10.04.2018; Acceptat: 20.05.2018)